

**CERCUL INTELECTUALILOR ROMÂNI DIN PARIS ÎN JURUL
LIBRĂRIEI “DU SAVOIR”
ȘI AL REVISTEI “PHILOSOPHIA PERENNIS”**

**THE CIRCLE OF ROMANIAN INTELLECTUALS IN PARIS,
AROUND THE “DU SAVOIR” BOOKSTORE AND THE
“PHILOSOPHIA PERENNIS” MAGAZINE**

Mariana Georgeta PIȘCOCI
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
Facultatea de Științe Politice și Administrative
E-mail: suc@uvvg.ro

Abstract

Throughout the pages of this work I have attempted a brief exposition of our preoccupations regarding the promotion of Romanian culture values in the French academic environments, during the over two decades of exile.

At the centre of our activity has laid the philosophical works of Lucian Blaga, which we translated and published, succeeding in capturing the interest in the originality and openness offered by the latter in the field of contemporary philosophical reflection. In this respect, we have as testimony the works of the International Philosophy Colloquium “Lucian Blaga”, the activity of the French Association of Stylistic Philosophy and the numerous studies published in the “Philosophia Perennis” magazine.

At the same time, the “Du Savoir” Bookstore and Publishing house, through their entire activity were, during all this period, an important reference point of the Romanian cultural presence in the capital city of France.

Key words: *style, stylistic philosophy, cosmic mystery, ontological modes, epistemological structure of the dogma.*

Cuvinte cheie: *stil, filosofie stilistica, mister cosmic, moduri ontologice, structura epistemologica a dogmei*

Exilul românesc al anilor '80 din capitala Franței era alcătuit, într-o covârșitoare majoritate, din intelectuali, opozanți ai regimului ceaușist. În acea perioadă exista o oarecare solidaritate între refugiați (caz foarte rar întâlnit la români). Cunoștințele și întâlnirile se făceau la Biserica română (dar mai ales la bistrourile din jurul ei) și la “Casa Românească” (un local modest, ce dispunea de o mică sală de conferințe) din Paris. Fiecare nou venit era îndrumat în demersurile lui și chestionat cu interes despre situația din țară. Este de prisos să spunem că nu toți exilații aveau aceeași calitate umană, că existau și bârfe și suspiciuni privind infiltrați și spioni, într-un cuvânt “cozi de topor”.

În cazul meu și al soțului meu (care a fost expulzat din România) am avut șansa de a fi prezentați lui Mircea Eliade care, deși trăia în Statele Unite, făcea dese sejururi la Paris. Eliade ne-a onorat cu prietenia lui, iar ajutorul care ni l-a dat a fost decisiv în cariera noastră, prezentându-ne

unor profesori de la Sorbona , care ne-au devenit îndrumători și coordonatori în pregătirea tezei de doctorat.

Nu am plecat din țară din motive economice sau din dorința de a ne căpătui, de a avea un trai mai bun. După cum am arătat mai sus, soțul meu, profesor de Filosofie, a fost expulzat după ce fusese dat afară din învățământ; pe foaia de destituire, motivul era că “Profesorul Pișcoci are *idei personale* pe care insistă să și le exprime public” și prin aceasta este incompatibil cu funcția de profesor.

Ajunși în Occident, am înțeles să ne slujim țara, cu mijloacele și competențele noastre.

Poate că nu este lipsit de interes să amintesc aici subiectele tezelor noastre de Doctorat :

- “Comunismul în Teorie și Practică”

respectiv:

- “Omul – ființa istorică” – o disertație pe marginea lucrării lui Lucian Blaga – “Ființa Istorică” (lucrare pe care o și tradusesem și o publicasem).

Exilul este un lucru foarte dureros. Sentimentul de desrădăcinare, efortul de adaptare la o societate total diferită, dorul de cei lăsați acasă, problemele materiale cărora trebuie să le faci față, toate acestea le cunosc și le înțeleg doar cei care le-au trăit. Nu mi-a fost dat să aud un reproș mai stupid decât acela pe care unii dintre compatrioții noștri ni l-au făcut, odată întorși acasă: “Voi n-ați mâncat salam cu soia”.

Dedicația lui Pamfil Șeicaru în cartea “Rien que des cendres”, publicată în anii '50 la Edition Andrée Bonne, tradusă și publicată de noi în română în 1996, cu titlul “Dotla – Să rămână doar cenușa” ilustrează foarte bine starea de spirit în care ne aflăm cu toții : “Micuței mele Ioana care, în fiecare seară, ca milioane de copii ai exilaților, repetă aceeași rugăciune : Doamne, ajută-ne să ne întoarcem în patrie”.

Încă de la începutul refugiului nostru am luat inițiativa de a face cunoscută impresionanta operă (atât ca volum, cât și ca valoare și complexitate) a celui pe care-l consideram, fără umbră de îndoială, cel mai mare filosof român – Lucian Blaga. În acest sens, primul pas, incontestabil, era traducerea și publicarea lucrărilor sale. Această vastă întreprindere, desfașurată de-a lungul câtorva ani, nu a fost lipsită de dificultăți. Lăsându-le de o parte pe cele de ordin material, ne vom referi strict la cele de ordin “tehnic”.

Pentru cei familiarizați cu filosofia lui Blaga, este cunoscut faptul că are un mod de exprimare specific, destul de greoi, stufos și repetitiv. Ori, un astfel de mod este impropriu pentru spiritul cartezian al limbii franceze. De aceea, am considerat necesar să transpunem textele blagiene cu o cât mai mare acuratețe, într-o franceză cursivă, elegantă, procedând la o oarecare “epurare”, fără să pierdem însă nimic din conținut. De altfel, Blaga însuși ne îndreptăța într-un fel să procedăm astfel. Într-un text, referindu-ne la traduceri, el distinge două moduri: cel de tip notarial “mot à mot, ad literam” și cel literar, în care traducătorul are o mult mai mare libertate, cu condiția să redea nealterat mesajul.

Ar mai fi de adăugat faptul că este indispensabil ca în traducerea unor texte literare traducătorul să fie el însuși scriitor, în traduceri de poezie să fie poet, iar când e vorba de o operă filosofică, să aibă studii de filosofie.

De asemenea, limba în care se traduce ar trebui să fie limba maternă a traducătorului. Ori, dacă noi îndeplineam primul deziderat, acela de a avea studii de filosofie, în ce privește limba franceză, nu ne simțeam suficient de calificați pentru a da singuri forma finală a traducerii. De aceea am considerat necesar să formăm un colectiv de traducători, în cadrul caruia noi furnizam forma “brută” a traducerii , aceasta fiind apoi “prelucrată” de lingviști români și filosofi francezi. Din cadrul acestui colectiv, inițiat treptat în filosofia lui Lucian Blaga, s-a constituit mai apoi comitetul de redacție al revistei “Philosophia Perennis” (Edmond Bertholet, Georges Piscoci Danesco, Fausto Gianfranceschi, Vintila Horia, Jose Miguel Ibanez Langlois, Raoul Marin, Fernandez de la Mora, Alphonso Lopez Quintas, Mariana Pișcoci, Cicerone și Elisabeta Poghirc, Claude Polin, Claude

Rousseau) și “L’association Francaise de Philosophie Stylistique”, care avea ca scop studierea, difuzarea și predarea în universități a filosofiei stilistice.

La inițiativa acestui colectiv, Universitatea Sorbona din Paris a organizat în iunie 1987, primul Colocviu Internațional de Filosofie Lucian Blaga. Această manifestare științifică a pus în valoare nu numai un filosof pe care Occidentul îl ignorase pe nedrept, atâta timp, ci și o nouă filosofie, filosofia stilistică.

Lucrările colocviului au fost inaugurate de Președintele Asociației Franceze de Filosofie Stilistică – Profesorul Claude Polin – și dirijate de scriitorul Vintilă Horia și filosoful Raoul Marin.

Vom nota câteva titluri de comunicări și referate :

- “Cultură și cunoaștere” (Jean Ausler, Franța)
- “Blaga și Heidegger” (Constantin Comorovski, Franța)
- “Lucian Blaga și Ortodoxia” (Marco Cugno, Italia)
- “Fundamente și perspective ale filosofiei stilistice” (Georges Piscoci Danesco, Franța)
- “Importanța filosofiei lui Blaga pentru reînnoirea culturală a Europei” (Jean-Antoine Giansily, Franța)
- “Cosmocentrism și preistorie” (Raoul Marin, Franța)
- “Conceptia istorică a lui Blaga” (Mariana Pișcoci, Franța)
- “Stilul și sentimentul spațiului” (Cicerone Porghic, Germania)
- “Gândirea mitică și criza rațiunii” (Roberto Scagno, Italia)
- “Lucian Blaga în contemporaneitatea sa” (Vintilă Horia, Spania).

Lucrările colocviului au fost publicate ulterior în Revista “Philosophia Perennis”.

Una dintre cele mai importante concluzii ale colocviului a fost aceea că filosofia stilistică oferă o alternativă fecundă crizei gândirii contemporane, că ea ar putea constitui punctul de plecare necesar unor reînnoiri culturale a Europei.

Într-adevar, în filosofia lui Blaga se găsesc sugestii și soluții pentru problemele cele mai dificile ale științelor contemporane, ale istoriei și vieții sociale, politice sau culturale în general. Lucrările colocviului au pus în evidență faptul ca filosofia stilistică se înscrie în vasta problematică a filosofiei moderne și că prin metodologia ei intrinsecă, dă un sens nou demersului deschis de “*Noul Organon*” și de “*Discursul asupra metodei*”. Filosofia modernă a încercat în zadar o sinteză posibilă între empirism și raționalism. Aceste eforturi nu au condus decât la diverse idealisme speculative, în special germane, la fenomenologie, la existențialism sau la neopozitivism, curente de gândire ce se apropie uneori în chip periculos de un suicid filosofic. Pe de alta parte, gândirea de inspirație creștină s-a lăsat acaparată din ce în ce mai mult de tot felul de tentații păgâne sau, și mai rău, de christo-marxism. Astfel, s-a ajuns la un fel de elenism planetar, unde religia, științele și filosofia se întâlnesc adesea cu mitologia, cu ideologia revoluționară sau cu astrologia. Mai mult ca oricând, epoca noastră de sincretisme și confuzii epistemologice are nevoie de o sinteză. Concluziile colocviului au demonstrat ca filosofia stilistică poate să constituie un punct de plecare în realizarea acestei sinteze, în cadrul căreia filosofia să poată integra descoperirile științifice, adesea tulburătoare, ale secolului XX și să-i atribuie omului un statut ontologic compatibil cu condiția și cu natura sa, în mijlocul universului. Această filosofie explică, mai bine decât oricare alta, nenumăratele fațete ale specificității umane, ale omului înțeles ca ființă creatoare.

Homo consumptor sau *homo creator*, aceasta este fără îndoială cea mai importantă dilemă a filosofiei epocii noastre. Idei de om înțeles exclusiv ca angoasă existențială, ca intenționalitate conștientă sau ca auxiliar al tehnicii, filosofia stilistică îi opune ideea de *Homo creator*. Omul este creator sau nu este om. La acest “a fi sau a nu fi”, problemă fundamentală a filosofiei și a omului, ar putea să se reducă tema centrală a colocviului.

Printre concluziile colocviului am putea reține următoarele:

1. Noțiunile de “om”, “istorie” și “cultură” sunt perfect sinonime, ele desemnând diverse fațete ale aceleiași mutații ontologice în univers

2. Istoria fiind o mutație ontologică în sânul universului, orice distincție în raport cu ceea ce numim în mod curent “preistorie” devine superflua; “omul preistoric” era deja o “ființă istorică”
3. Cunoașterea nu este un proces omogen și cu o direcție unică; ea pune omul în fața necunoscutului sau al misterului cosmic, în raport cu care orice problemă rezolvată trebuie considerată ori ca o “*atenuare*” ori ca o “*permanentizare*” ori ca o “*intensificare*”. Altfel spus, cunoașterea este un proces în trei direcții distincte (plus, zero, minus), derulându-se pe trei planuri, calitativ diferite cel al cunoașterii empirice, cel al cunoașterii imaginative și cel al cunoașterii conceptuale pure.
4. Distincția curentă între conștiință și inconștient nu este legitimă. Departate de a fi un simplu depozit haotic al conștiinței, inconștientul este un adevărat cosmos, manifestând inițiative originale, în raport cu conștiința, fiind o facultate psihică, expresia primordială a modului ontologic om; prin natura sa, inconștientul este creația umană primordială și orice altă creație ulterioară este marcată de acesta.
5. Analiza filosofică trebuie să țină cont de nevoia unei reînnoiri a logicii în sensul extensiunii și rigorii.

În esență, putem spune că acest prim colocviu de filosofie stilistică a deschis câteva teme majore gândirii contemporane. Pentru a da un exemplu concret, Blaga demonstrează că structura epistemologică a dogmei și aceea a unor formule științifice sunt absolut identice ca formă, și una și alta fiind considerate de logica ordinară ca absurde. Până la epoca cuantică, atitudinea dominantă constă în a se prevala de logică pentru a sacrifica realul. Epoca post-cuantică reabilitează realul și arată limitele logicii clasice. Mult timp, o formulare ca aceea a dogmei Trinității – “unu egal cu trei” – a fost considerată absurdă. Se mai pot acum ignora, dincolo de conținutul său concret, virtuțile epistemologice ale unei astfel de formule, când știm ca în teoria cuantică a luminii “unu este egal cu doi”? Astfel de formulări, socotite inacceptabile odinioară, obligă la depășirea logicii ordinare în numele altei logici, deja expusă în “Eonul dogmatic” și în “Cunoașterea luciferică”; dogmele creștine și științele contemporane ne indică în mod clar că un astfel de demers nu mai poate fi ignorat. Astfel, filosofia stilistică, înscriindu-se în modul cel mai firesc în gândirea filosofică tradițională, deschide în același timp orizonturi noi, neașteptate, reflecției filosofice contemporane.

În încheiere, aș dori să menționez câteva dintre realizările cele mai semnificative ale Librăriei și Editurii du Savoir, pe care am condus-o timp de zece ani (între 1987 și 1997) și care, începând cu primăvara lui 1989, avea și un sector important de carte românească.

Situată în Cartierul Latin, lângă Sorbona (5, rue Malebranche, arrd 5), aceasta veche librărie, specializată în filosofie, psihologie, psihanaliza, istorie și sociologie, a devenit treptat un important centru de promovare a culturii românești în Occident, focalizând în jurul ei, întreaga *inteligența* diasporei românești.

Activitatea editorială a constat exclusiv din publicarea unora dintre cele mai reprezentative opere românești. Am aminti aici:

- traducerea și publicarea integrală a operei filosofice blagiene
- publicarea integrală a operei etico-sociale a lui Mihai Eminescu (2 volume, 1200 pagini) cu ocazia centenarului Eminescu (1989)
- Nae Ionescu – “Istoria Logicii”
- Pamfil Seicaru – “Dotla – Să rămână doar cenușa”
- Viorica Stăvilă – “La Roumanie et son calvaire”
- Mihail Sturza – “România și sfârșitul Europei”
- Ana Selejan – “Trădarea intelectualilor”
- editarea unui bulletin trimestrial însoțit de un catalog al Librăriei (Editurii) destinat românilor și centrelor culturale românești din întreaga lume
- redactarea ziarului “Românul Liber”, publicația Uniunii Mondiale a Românilor Liberi

- organizarea de conferințe, dezbateri, lansări de carte, seri tematice, *Librarie et Editions du Savoir* fiind locul de întâlnire a multor filosofi și istorici români și francezi (Cioran, Eugen Ionescu, Neagu Djuvara, Paul Barba-Neagră, Radu Enescu, Matei Cazacu, Paul Dumitriu, Philippe Laignel-Lavastine, Claude Rousseau, Claude Polin, Jeanine Chanteur, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan etc.).

Concluzii

Librăria și Editura du Savoir, prin întreaga lor activitate, au fost în toată această perioadă, un reper important al prezenței culturale românești în capitala Franței.

În paginile de față am încercat o expunere succintă a preocupărilor noastre privind promovarea unor valori ale culturii românești în mediile universitare franceze, de-a lungul celor peste două decenii de exil.

Bibliografie:

1. Bacon, F., - “*Novum Organum*” True Directions Concerning The Interpretation of Nature, Kessinger Publishing Philosophy, Whitefish, MT. 2004
2. Descartes, R., - “*Discours de la methode*” Ed. Flammarion, Paris, 2000
3. Seicaru, P., - “*Rien que des cendres*”, André Bonne Ed, Paris, 1949
4. Blaga, L., - „*Eonul dogmatic*“, Ed. L’age D’homme, Paris, 1988.
5. Blaga, L., - „*Trilogia cunoașterii*” Ed. Libr. Du Savoir, Paris, 1992.